

אמר לי בזה כללא, הרי זה עירוב מחשבות, אדע כי כל שכן כזית למחר בחוץ, עירוב מחשבות הוא.

אלא אי אמר לי בזה פרטא, ואף בזה סובר רבי יהודה תפוס לשון ראשון, אכתי כזית למחר בחוץ קא מיבעיא לי, ולא תהיה לי פשיטות אם גם בזה סובר רבי תפוס לשון ראשון, או שבוה מודה שנחשב עירוב מחשבות.

ומקשינן: אי הכי, השתא נמי, ששאל על כזית למחר בחוץ, לא ברור שתהיה לו פשיטות על כזית וכזית. כי התינח אי אמר ליה רבי כזית למחר בחוץ פרטא, ואף בזה חולק רבי יהודה, יש לו לפשוט מכך כי כל שכן בכזית וכזית, שהן שתי אכילות, חולק רבי יהודה. אלא אי אמר ליה שכזית למחר בחוץ כללא, שהוא עירוב מחשבות, אכתי כזית וכזית, שהן שתי אכילות, מיבעי ליה! אולי בזה סובר רבי תפוס לשון ראשון.

ומתריצין: סבר לוי שיוכל להבין מדברי רבי את שני האופנים. שהרי אם יאמר לי שכזית למחר בחוץ הוא פרטא כל שכן כזית וכזית כך הוא. ואם יאמר לי בניחותא ללא רתיחה שהוא כללא אבין ממנו שרק באופן זה כך הוא אבל בכזית וכזית הוא פרטא וכרבנן, כי אם כן, שאף זה כללא, מרתח רתח, (15) רבי יענה בריתחא — מה לך להסתפק?

השתא, כזית וכזית כללא, והיה לך ללמוד דבר זה לא-א- מכך שלא שניתני לך אופן זה של כזית וכזית, כזית למחר בחוץ, מיבעיא? הרי כל שכן שהוא כללא. ומכל מקום, שמענו מכך שלבסוף ענהו רבי ללא ריתחא שכזית למחר בחוץ כללא הוא, שכזית וכזית

לדידי הא, כזית וכזית, שייר להו לדידהו נמי בהך, כזית למחר בחוץ, ולא שנה להם, הגם שסובר שאף בזה חולק רבי יהודה, (14).

ומבארת הגמרא: והי, באיזה אופן אתנייה, שנה רבי ללוי, שלא היה יכול ללמוד ממנו לגבי לאכול כזית למחר בחוץ?

אילימא כזית וכזית אתנייה, שנה לו, שבוה חולק רבי יהודה, הרי האי, לאו שיורא הוא! כי אם בזה חולק רבי יהודה, כל שכן שחולק בכזית כזית, ולא היה לרבי להשמיע כלל דין זה. וכיון שאין שיור בדבריו, היה לו ללוי להסיק ממה שלא שנה לו רבי את האופן של חישוב לאכול כזית למחר בחוץ לומר שגם בזה חולק רבי, שבוה באמת מודה רבי שנחשב עירוב מחשבות.

אלא כזית כזית אתנייה רבי ללוי, ולא היה לו ללמוד מזה מה הדין בכזית וכזית, וכשמע את התלמידים גורסים בדבריו גם את האופן של כזית וכזית, הסתפק אם גירסתו דווקא, או גירסתם דווקא.

ומקשינן: אם כן, ותיבעי ליה ללוי מה הדין בכזית וכזית, שהרי מסופק הוא אם שנה רבי דבר זה או לא והיה לו לשואלו זאת!?

ומתריצין: סבר לוי, איבעי מיניה, אשאל מרבי שאלה חדא, דשמענא בתשובתו עליה תרתני, גם את הדין בכזית וכזית, וגם את הדין בכזית למחר בחוץ.

דאי בעינא ממנו רק כזית וכזית, הא ניחא אי

רש"י שכאשר בא השואל להחמיר שלא כדון אין העונה משיב בריתחא משום שלא איכפת לו בזה שיחמיר, ואם כן כיצד סמך לוי על כך שאם ישיב לו רבי בניחותא שכזית למחר בחוץ כללא יבין מכך שכזית וכזית פרטא, שמו אף כזית וכזית כללא הוא, והסיבה שלא רתח רבי בתשובתו היא משום שאין בטעותו של לוי קולא אלא חומרא [וכן העירו התוס' שם]?! עוד הקשה, שהיה לו ללוי לשאול מה הדין בכזית וכזית, והיה [אם ישיב לו רבי שהוא כללא כל שכן שכזית למחר בחוץ כן הוא] ואם ישיב לו שהוא פרטא בניחותא, יש לו ללמוד מכך שדווקא בזה הוא פרטא, אבל כזית למחר בחוץ כללא, ואם ישיבהו דבר זה בריתחא, ילמד מכך שאף בכזית למחר בחוץ הוא פרטא, ולכך רתח, שהרי אם כזית למחר בחוץ פרטא, כל שכן בכזית וכזית!?

ותירץ, שהנדרון כאן אינו נדרון של איסור והתר שיש לו למשיב לרתוח בשביל להציא את השואל מטעותו שבה להקל

14. הקשה השפת אמת, הרי למסקנת הגמרא מבואר שאף בכזית וכזית נחלקו רבי יהודה ורבנן, ונמצא שהגם ששייר רבי ללוי דבר זה, מכל מקום לא שייר לו עוד דבר, שהרי בכזית למחר בחוץ אמר רבי שהוא עירוב מחשבות, ואם כן, היה לה לגמרא לומר שאמנם ידע לוי כי מה ששנה רבי לתלמידים הוא דווקא, ובכל זאת הסתפק האם ממה ששייר לו רבי כזית וכזית יש לו להסיק ששייר לו גם כזית למחר בחוץ, או שלא שייר לו כי אם כזית וכזית, אבל כזית למחר בחוץ סובר שעירוב מחשבות הוא.

15. הקשה השיטה מקובצת, משמע מדברי הגמרא כאן שעל אף שדעת השואל להחמיר שלא כדון, כגון זו שבא לוי להחמיר כדון כזית למחר בחוץ שיחשב פרטא ויהיה פיגול, מכל מקום אם סובר רבי שהוא כללא שייך שתהיה לו ריתחא בבואו להורות לו שאין כאן פיגול, ואילו בחולין [נב א] כתב

אמר רבא, מנא אמינא לה שניעור הפיגול? דנתן במסכת טהרות, כביצה אוכל שהוא ראשון לטומאה [שנטמא מאב הטומאה] וכביצה אוכל שהוא שני לטומאה [שנטמא מראשון לטומאה] שבללן זה בזה, הרי תערובת זו ראשון לטומאה היא, ואוכל או משקה הנוגע בה נעשה שני לטומאה. שהרי יש כאן ראשון לטומאה בשיעור כביצה הראוי לטמא את האוכל או המשקה הנוגע בו לעשותו שני לטומאה. אך אם חלקן, את תערובת שני הביצים, לשני חלקים, הרי חלק זה שני לטומאה, וגם חלק זה שני לטומאה, כיון שכל חלק של כביצה מורכב ובלול מראשון לטומאה ושני לטומאה, ונמצא שאין באף אחד מהם שיעור כביצה ראשון לטומאה, שהוא השיעור הראוי לטמא אחרים, ולכך דינם כשני, כיון שחצי שיעור של ראשון לטומאה וחצי שיעור של שני לטומאה מצטרפים לענין לטמא בדרגת הקל שבהם, שהוא השני.

ומדייקת הגמרא: **הא חזר ועירבן, ראשון הוי. כי מאחר ועתה מצא חצי הביצה של הראשון לטומאה שבחלק זה את חצי הביצה של הראשון לטומאה שבחלק האחר, הרי הוא מתחבר אליו ונעור מצירופו**

נתן במשנה, ואף בזה סובר רבי יהודה תפוס לראשון.

אינתמר: חישב לאכול חצי זית חוץ לזמנו, ואחר כך חישב לאכול חצי זית אחר חוץ למקומו, ואחר כך חצי זית חוץ לזמנו.

אמר רבא, ויקץ כישן הפיגול. ניעור הפיגול מביטולו [כמי שניעור משנתן]. והיינו, חצי זית ראשון שחשב עליו חוץ לזמנו ואשר הצטרף לפסול הקרבן עם חצי זית של חוץ למקומו, אין אומרים, מאחר וכבר הצטרף לפסול שוב לא יחזור ויפרד ממנו, אלא הוא ניעור מצירופו זה, ומצטרף עם חצי זית אחרון של חוץ לזמנו, וחל שם פיגול בקרבן, וחצי זית של חוץ למקומו בטל ואינו מוציא את הקרבן מידי פיגול, כיון שאין חצי זית מועיל במקום כזית.

ורב המנונא אמר, עירוב מחשבות הוי, מאחר וחצי ראשון של חוץ לזמנו הצטרף עם חצי של חוץ למקומו לפסול את הקרבן, אין החצי האחרון של חוץ לזמנו מצטרף עם חצי ראשון של חוץ לזמנו, אלא יש כאן "עירוב מחשבות" של חוץ למקומו עם חוץ לזמנו,⁽¹⁾ והרי הקרבן פסול.

לעב משום לא קרב המתיר כמצוותו, וכיצד יחשב עירוב מחשבות על ידי מחשבת חצי זית של חוץ למקומו, כאשר מצד עצמה אינה חלה כלל? וכתב ליישב, היות וחידישה תורה שמחשבת חוץ למקומו ומחשבת חוץ לזמנו מצטרפות זו עם זו לפסול, נחשב הדבר שיש כאן מחשבת פסול מלבד מחשבת הפיגול, והמחשבת חוץ לזמנו בחצי זית היא עצמה גורמת לעב שיחול חלות פיגול מחמת מחשבת הפסול שבה, שחלה בהצטרפותה עם מחשבת חוץ למקומו לפסול. ולפי זה מבאר מחלוקתם של רב המנונא ורבא. רב המנונא סובר, הואיל וכבר נצטרפה מחשבת חוץ לזמנו עם מחשבת חוץ למקומו לפסול, וחל בה דין מחשבת פסול, שוב אינה יכולה להצטרף למחשבת חוץ לזמנו השניה לפגל, כיון שיש כאן עירוב מחשבות. ואילו רבא סובר, אומרים "ויקץ כישן הפיגול" ואין כאן עירוב מחשבות, אלא אדרבה, אותה מחשבת חוץ לזמנו הגורמת לפסול, מצטרפת למחשבת חוץ לזמנו השניה, לפגל, ונמצאת שמחשבת חוץ למקומו אינה מועילה כלום.

ובאופן אחר כתב, שמחלוקתם היא במחשבת חוץ למקומו מאחר ונצטרפה עם חוץ לזמנו לפסול האם שייך שיתבטל צירוף זה או שהיות וכבר חל הפסול של מחשבת חוץ למקומו בהצטרפותה שוב לא יתבטל הצירוף וממילא מוציאה מידי פיגול כדין מחשבת פסול, והוכיח כן מלשון רש"י שכתב "כיון שמוצא חצי זית ראשון חצי זית אחרון שהוא מינו ניעור משנתו ומביטולו ואינו מצטרף עם של חוץ למקומו לפסול ולא לפגל וחזר ומצטרף עם זה לפגל ובטל לו חצי זית דחוץ למקומו

בה, אלא טעם הרתיחה כאן הוא משום שהיה לו ללוי להבין דבר זה מעצמו, כי מזה שרבי שנה במשנתו כזית וכזית שהיא פרטא הרי שכזית וכזית כללא הוא ולכך לא שנה דבר זה [ואם כן כל שכן כזית למחר בחוץ שהוא כללא], אבל אם היה שואל לוי על כזית וכזית והיה רבי משיבו [בניחותא] שהוא פרטא אין לו להבין – ממה שלא השיבו דבר זה בריתחא – שכזית למחר בחוץ הוא כללא, כי אף אם הוא פרטא אין לו לרבי לרתוח, כי שמא סבר לוי שהוא כללא משום שלא שנה רבי דבר זה במשנתו [שהרי משום כך שאלו על כזית וכזית].

עוד תירץ בשם הר"ר יהודה מקורביל, שטעם הרתיחה הוא משום שמבין מתוך שאלת השואל שאין דעתו לשאול את השאילה הנוספת, ולכן אם ישאלו על כזית וכזית לא היה מרתח כיון שכך הדרך להקדים את שאלת כזית וכזית שאם בזה כללא כל שכן בכזית למחר בחוץ [ואח"כ לשאול על כזית למחר בחוץ, אבל אם ישאלנו על כזית למחר בחוץ יסבור רבי שאין בדעתו לשאול על כזית וכזית [ומשום שפשוט לו בזה שהוא פרטא] ולכך ירתח בכדי להוציאו מטעותו.

1. הקשה בכתבי הגרי"ז, מאחר וענינו של הפוסל בעירוב מחשבות הוא מה שלא קרב המתיר כמצוותו, והיינו שמלבד מחשבת הפיגול חישב עוד מחשבת פסול אחרת, אם כן, כיצד שייך לומר כאן שלא קרב המתיר כמצוותו משום מחשבת הפסול? הרי אם לא היה מחשב חצי זית חוץ לזמנו לא היתה חלה מחשבת חוץ למקומו בחצי זית לפסול, וכיון שמחשבת חוץ לזמנו היא מחשבת פיגול ולא מחשבת פסול הרי אין בה

אבל אם נפלו שניהן כאחת על הכיכר של תרומה, ואפילו נפלו עליה בזה אחר זה באופן שנפל החלק השני בעוד החלק הראשון מונח עליה, עשאוה שניה. כי התבטל הצירוף הקודם, והצטרפו עתה הראשון לטומאה שבחלק זה והראשון לטומאה שבחלק האחר זה עם זה, ויש כאן שיעור כביצה של ראשון לטומאה הראוי לטמא את התרומה ולעשותה שני. ומוכח מכאן שאומרים "ויקץ כישן הפיגול".

ורב המנונא אמר, אין להוכיח זאת מהברייתא, כי **התם**, בטומאה, מלכתחילה קודם שנתערבו שני החלקים, איכא שיעורא של כביצה ראשון לטומאה

עם החצי ביצה של השני לטומאה. והוא הדין לגבי פיגול, על אף שהצטרף חצי זית של חוץ לזמנו עם חצי זית של חוץ למקומו, נעור הוא ומצטרף עם חצי זית אחרון של חוץ לזמנו, שהוא מינו⁽²⁾.

ומוכיחה הגמרא את דיוקה: **ממאי, מדרקתני סיפא, נפל חלק זה של התערובת שנחלקה בעצמו, וחלק זה בעצמו, על כיכר של תרומה, שלא היתה נפילתם כאחת, אלא בזה אחר זה, ולא שהו שניהם יחד עליה, לא טימאה אלא רק פסלוה, שעשאוה שלישי לטומאה, ולא שני [שלישי לטומאה קרוי "פסול" כיון שהוא אינו מטמא יותר תרומה], כיון שאין כאן שיעור כביצה של ראשון שיעשה שני.**

כתב הקרן אורה, שיתכן, היות ובשעת צירוף הראשון עם השני אינו מטמא אלא כשני, הרי בטלה ממנו טומאת ראשון, ואין עליו אלא שם שני. ואף על פי כן חוזר ונעור בצירופו עם החצי ראשון האחר. והו' שהוכיחה הגמרא שהוא הדין בפיגול שייך שאחר שחל שם פסול מחמת העדר שיעור של פיגול יחול שם פיגול על ידי צירוף עם חצי זית חוץ לזמנו.

ובקהילות יעקב [סימן כ"ג] כתב שבאמת אין כאן נדון כלל לומר שלאחר שחל פסול בקרבן לא יחול בו פיגול, ואדרבה, אם יחשוב חצי זית חוץ למקומו וחצי זית חוץ לזמנו, שמצטרפים לפסול, ואחר כך יחשב כזית שלם חוץ לזמנו, ודאי שיחול פיגול כיון שיש כאן מחשבת פיגול מושלמת, שדינה לפגל, ואין במחשבת החצי זית חוץ למקומו שפסלה בצירוף החצי זית חוץ לזמנו לעכב את הפיגול, כיון שרק מחשבת פסול אחרת מלבד חוץ לזמנו מעכבת את הפיגול, ומצד החצי זית חוץ למקומו גם כן אין עיכוב לפיגול, כיון שרק בצירוף החצי זית חוץ לזמנו שאינו מעכב את הפיגול נפסל הקרבן. אלא, מחלוקת רבא ורב המנונא היא במחשבת חוץ לזמנו אחר שכבר נצטרפה לחוץ למקומו, אם שייך שתצטרף למחשבת חוץ לזמנו שאחריה. וסובר רב המנונא, שכל שנתחברה לחוץ למקומו, נחשב שיש הפסק בינה לבין מחשבת חוץ לזמנו שאחריה ואין בה יותר תורת צירוף אליה [ונכעין מה שביאר הגר"ז המובא לעיל].

ולפי זה, מה שהוכיח רבא מטומאה הוא, שכשם שלאחר שנצטרף החצי ביצה של ראשון עם החצי ביצה של שני שוב חוזר ומצטרף עם חצי ראשון שהיה עמו קודם, ואין אומרים שכבר הופסק ממנו על ידי חיבורו לחצי של שני, הוא הדין לגבי מחשבות אין אומרים שמחשבת חוץ לזמנו הופסקה על ידי צירופה עם חוץ למקומו אלא שבה ומצטרפת למחשבת חוץ לזמנו האחרונה [נאמנם נשאר ב'ע' במה שיש לחלק בין מחשבות שהן מחולקות במציאות, שבוה שייך לומר שלא יצטרפו לאחר שהופסקו, אבל בטומאה יש כאן חיבור מציאותי בין שני החצאי ביצה של ראשון יותר מסתבר לדון בהם תורת צירוף].

ובמקדש דוד כתב ליישב ע"פ מה שהוכיח מדברי השיטה מקובצת [לקמן דף ל"ו] שסובר רבא שהטעם שמחשבת חוץ

מלהוציא מידי פיגול אין חצי זית מועיל במקום כזית, ומשמע שהנדון הוא על החצי זית של חוץ למקומו אם שייך שיתבטל אחר שהצטרף לפסול.

2. תמחו ה'תוס' [בד"ה הא חזר], מה הדמיון בין פיגול לטומאה, הרי בפיגול כשאמר חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו כבר נפסל הקרבן בצירוף זה קודם שאמר חצי זית חוץ לזמנו אחרון, ולכך צריך להיות ששוב אינו נעשה פיגול, אבל בטומאה מה שחצי ביצה ראשון וחצי ביצה שני דינם שמתמאים כשני אינו מחמת שחצי ביצה ראשון התבטל בחצי ביצה שני והפך להיות שני שנאמר שמחמת כן אינו יכול להיות נעור מביטולו זה, אלא שהיות וחצי ביצה אין בו שיעור כדי לטמאות לכן אין בכח החצי ביצה ראשון לטמא בדרגת ראשון אלא בדרגת שני בלבד שלזה הוא מצטרף עם החצי ביצה שני לשיעור ביצה, ואם כן ודאי שאם יחזור ויתחבר עם חצי ביצה ראשון יהיה דינו של צירוף זה לטמא בדרגת ראשון? ובקרבן אורה כתב, שקושיא זו יש להקשות גם כן על רב המנונא הסובר להלכה שאם נתערבו שני חצאי ביצים של ראשון ושני שוב לא יועיל מה שיוסיף על תערובת זו עוד חצי ביצה ראשון לצרף את שני חצאי הביצה של ראשון לשיעור ביצה ראשון, אלא דינה של התערובת הוא כשל שני, ומדוע, הרי לא התבטל החצי ביצה ראשון בשני ורק שלא יכל לטמא בפני עצמו, וכעת שנוסף לו שיעור מדוע לא יטמא כראשון?

וכתב הקרן אורה, כי מה שאמרו תוס' שבפיגול כבר נפסל הקרבן ואינו חוזר ונעשה פיגול, יש לומר, שגם אם כבר חל שם פסול שייך שיחול פיגול, כי כל מה שחל שם פסול הוא משום שאמרה תורה שיצטרפו חוץ למקומו וחוץ לזמנו ומאחר ודין זה בא להחמיר ולפסול את הקרבן, לכן זהו רק במקום שצריכים אנו לצירוף זה בכדי לפסולו, אבל במקום שחוזר וחושב עוד חצי זית חוץ לזמנו, בטל הצירוף של חוץ למקומו כיון שאין בו שיעור לפסול ונעור הפיגול. ואם כן הוא הדין בטומאה, שכאשר לא היה שיעור כביצה ראשון והוצרכנו לצירופו עם שני, חל עליו שם שני. אבל כאשר חוזר ועירבו עם חצי ראשון, חוזר להיות עליו שם ראשון. ומה שכתבו תוס' שבטומאה אין החצי ביצה ראשון מתבטל בחצי ביצה שני,

לטמא בקל שבשניהם. שאם נגעו בתרומה, פסולה ולא טימאה, כיון שאין בהם שיעור כביצה של ראשון לטומאה.

ומוכיח רב המנונא: **מאי לאו, אף על גב דהדר מלייה,** אפילו לאחר מכן השלים מאוכל אחר⁽⁴⁾ הטמא בראשון לטומאה והוסיפו על זה עד שיש בתערובת שיעור כביצה של ראשון לטומאה, מכל מקום, לא חל על התערובת שם ראשון לטומאה כיון שמעולם לא היה כאן שיעור כביצה של אוכל ראשון קודם שנתערב הראשון עם השני. ומוכח, שאם מלכתחילה לא היה שיעור, וכבר הצטרף עם דבר אחר, שוב אינו חוזר וניעור להצטרף עם מינו.

ואין להקשות, מאחר ומדובר באופן שמתחילה לא היה בכל אחד מהם שיעור כביצה,⁽⁵⁾ איך נטמאו? כי גם אוכל בשיעור כל שהוא מקבל טומאה,⁽⁶⁾ ורק כדי שיהיה בכוחו לטמא אחרים צריך שיעור כביצה.

של ראשון לא יועיל, ניתן לדייק שאותו דין יהיה גם אם יוסיף עוד חצי שיעור של שני שאף בזה לא יועיל, וזה הרי לא יתכן, כי גם רב המנונא מודה שאם יש בשני שיעור הרי הוא מניח לראשון להיפרד מעליו?!

ובעיקר סברת התוס' שאין השני מניח לראשון להיפרד תמה הקרן אורה, שהרי השני לטומאה אינו מטמא אלא תרומה אבל כלפי חולין הרי הוא כטהור ואינו מטמאו, ואם כן ודאי שכלפי חולין יועיל המילוי של חצי ראשון שהרי זה כמו חצי ראשון שהתערב בטהור שאם יוסיף לשיעור של ראשון מניח לו הטהור להיפרד ממנו, ונמצא לפי זה שכלפי חולין מניח השני לראשון להיפרד ממנו וכלפי תרומה אין הוא מניחו להיפרד וזה תמוה?!

5. כתב הקרן אורה, אין לומר שמדובר באופן שבעת שנטמאו היה בכל אחד מהם שיעור כביצה ואחר כך נחלקו והתערבו ב' חצאי כביצה של ראשון ושני זה בזה, שהרי רש"י לעיל פירש את דחיית רב המנונא על ראייתו של רבא בזה שמאחר ומלכתחילה היה בכל אחד מהם שיעור כביצה בתחילה לכן חוזרים ומצטרפין, ואם כן יקשה, מדוע באופן זה לא יצטרפו שוב, אלא בהכרח מדובר באופן שמלכתחילה לא היה בכל אחד מהם שיעור כביצה.

6. כן כתב רש"י, אולם התוס' כתבו כי לשיטתם שפירשו שמדובר באופן שבשה שקיבלו טומאה היה בכל אחד מהם שיעור כביצה, הרי שאין צריך להגיע לכך שאוכל מקבל טומאה בכל שהוא. והתוס' בשבת [דף צא א ד"ה אי לענין] הוכיחו מהגמרא שם שאין אוכל בשיעור פחות מכביצה מקבל טומאה, וברש"י בחולין [פב א ד"ה ואמר ריש לקיש] נראה שחזר בו ואף הוא סובר שרק בשיעור כביצה האוכל מקבל טומאה.

בחלק האחד, ולכן, למרות שאחר שנתערבו נחלק הראשון, מכל מקום, כשחזר ועירבו חזר שמו הקודם עליו, והרי הוא ראשון לטומאה כשהיה. אבל הכא, בפיגול, ליכא שיעורא, כי מתחילה לא היה על החצי זית של חוץ לזמנו הראשון והחצי זית של חוץ למקומו שם פיגול אלא שם פסול. ולכן, אפילו כאשר הצטרף אחר כך עוד חצי זית של חוץ לזמנו, לא פוקע שם הפסול, ולא חל עליו שם פיגול⁽³⁾.

אמר רב המנונא: מנא אמינא לה שחישב חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו יש כאן עירוב מחשבות ולא תועיל מחשבת חצי זית של חוץ לזמנו להפקיע את השם פסול?

מהא דתנן במסכת טהרות [א ה], **האוכל שנטמא באב הטומאה,** והרי הוא ראשון לטומאה, **ושנטמא בולד הטומאה,** והרי הוא שני לטומאה, ויש בכל אחד מהם שיעור חצי ביצה, **מצטרפין זה עם זה**

למקומו מוציאה מידי פיגול אינו משום שכבר נפסל הקרבן ואין שום מניעה במה שכבר נפסל מלחול עליו פיגול אחר כך [בשעת זריקה], אלא גזירת הכתוב היא שמחשבות מוציאות זו מזו, ואם כן, כאשר תצטרף מכאן והלאה מחשבת חצי זית חוץ לזמנו עם חצי זית חוץ לזמנו הקיים ונשאר מחשבת חוץ למקומו רק בחצי זית שאין זו מחשבה, נמצא שבשעת חלות הפיגול אין עירוב מחשבות, והרי זה חצי ביצה שמצטרף כעת לשיעור ביצה ראשון על אף שקודם לכן הצטרף עם החצי ביצה שני.

3. כן פירש רש"י, והתוס' [בד"ה התם] הקשו, אם כן, היה לגמרא לכתוב "התם הוה ביה שיעורא, הכא לא הוה ביה שיעורא". שהרי הנדון הוא מה היה בתחילה ולא מה יש כעת? ולכן פירשו, שחילוק הגמרא הוא, שבטומאה היות וכשחזר ועירבן מורכבת התערובת משני ביצים, האחד ראשון לטומאה והאחר שני לטומאה, ויש כאן שיעור בכל אחד ואחד, לכן מניח החצי שני לחצי ראשון להיפרד מעליו ולהתחבר עם החצי ראשון שנוסף כאן. אבל לגבי פיגול, היות ואין שיעור של חוץ למקומו לפסול בפני עצמו ורק על ידי צירופו עם החוץ לזמנו חל הפסול, לכן אין החוץ למקומו מניח לחוץ לזמנו להיפרד מעליו.

4. כן פירש רש"י, אולם התוס' [בד"ה אמר רב המנונא, לשיטתם שהובאה לעיל] פירשו ראיית רב המנונא שמדובר באופן שהיו ב' שיעורי ביצים אשר האחד נטמא באב הטומאה ונעשה ראשון והשני נטמא בולד הטומאה ונעשה שני, ואחר כך נחלקו ונתערבו ב' חצאי ראשון ושני זה בזה. והוכיח מכאן שאעפ"י שחזר והוסיף חצי ביצה ראשון, אין השני שאין בו שיעור מניח לו לחצי ראשון להיפרד מעליו ולהצטרף עם הראשון שנוסף. והקשה הקרן אורה, הרי באותה מידה שיש לדייק מסתימת דברי המשנה שאף על פי שיחזור וימלא חצי

חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו, רק באופן זה תני בר קפרא שהוא פיגול, משום שאין חצי זית של חוץ למקומו שחשבו אחרון מועיל במקום כזית פיגול של שני חצאי חוץ לזמנו שחישב קודם. אבל במקרה של רב דימי סובר רבין שמצטרף חצי ראשון של חוץ לזמנו עם חוץ למקומו שקדם לו, ושוב אין נעור להצטרף עם חצי אחרון של חוץ לזמנו, הגם שהוא סמוך לו.

רב אשי סובר כרבא שאומרים ויקץ כישן הפיגול, ומתני הכי: אפילו חשב חצי זית חוץ לזמנו, וכזית "חצי חוץ למקומו, וחצי חוץ לזמנו", והיינו שחישב את החצי חוץ למקומו והחצי חוץ לזמנו בדיבור אחד, וצירפם בדיבורו לכזית אחד, אפילו בזה תני בר קפרא שהוא פיגול ומצטרף החצי זית חוץ לזמנו הראשון עם החצי חוץ לזמנו האחרון כיון שהוא מינו, שאין חצי זית של חוץ למקומו מועיל במקום כזית של חוץ לזמנו.⁽⁷⁾

אמר רבי ינאי חישוב שיאכלהו כלבים למחר והיינו מחשבת חוץ לזמנו, אלא שלא חישוב שיאכלהו אדם אלא כלבים הרי זה פיגול⁽⁸⁾, דכתיב

ודוחה הגמרא: **דלמא דלא הדר מלייה**, שמדובר באופן שלא השלים ממקום אחר לשיעור כביצה של אוכל ראשון, אבל אם השלים יתכן שהיה הדין שחזור הראשון ונעור.

כי אתא רב דימי מארץ ישראל לבבל, אמר: חשב על חצי זית חוץ למקומו וחצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ לזמנו, תני בר קפרא שאפילו אם נסבור כדעת רב המנונא שאין אומרים ויקץ כישן הפיגול, באופן זה הרי זה פיגול, אין חצי זית של חוץ למקומו מועיל במקום כזית של חוץ לזמנו, ומאחר ושתי המחשבות של חוץ לזמנו היו סמוכות זו לזו מצטרפות, ואין אומרים שהצטרף חצי זית של חוץ לזמנו הראשון עם חצי זית של חוץ למקומו שקדם לו ויותר אינו יכול להיות נעור, אלא מצטרף הוא עם חצי זית של חוץ לזמנו האחרון, כיון שמה שלמדנו מ"יהיה" שמצטרפים חוץ למקומו וחוץ לזמנו זה עם זה, היינו רק באופן שאין לחצי זית של חוץ לזמנו חצי אחר להצטרף אליו, אבל כאן שיש לו חצי אחר הסמוך לו הרי הוא מצטרף אליו.

כי אתא רבין מארץ ישראל לבבל, אמר: חישוב על

מאכילת טמאים שדנה בה הגמרא לקמן אם מועילה בה מחשבה? ותיריך, שמחשבה על אכילת טמאים היא מחשבה על אכילת בשר טמא כיון שנטמא בנגיעת הטמא קודם שיאכלנו, ואף על פי שאפשר לאוכלו על ידי שיתחוב לו חבירו לבית הבליעה ולא יטמא קודם אכילה, מכל מקום אין דרך אכילה בכך. וכתב המנחת אברהם, שאין כוונת השיטה מקובצת לומר שתחובה לבית הבליעה אינה דרך אכילה ואין נחשב מחשבת אכילה על אופן זה, שהרי בגמרא בכתובות [דף ל ב] מבואר שהאוכל חלב באופן זה חייב, ובהכרח שאף זו דרך אכילה היא, אלא כוונתו שהמחשב לא חישוב שיאכלנו הטמא באופן זה אלא שיאכלנו בעצמו ובוה נטמא הבשר קודם אכילה.

עוד תירץ השיטה מקובצת, שבמחשבת אכילת טמאים אין ביד המחשב לעשות שיאכלהו טמאים בפועל ולכך אינה מועילה מה שאין כן אכילת כלבים שביד המחשב להאכילם. ותמה המנחת אברהם, הרי כל מחשבת פיגול באכילת טהורים גם כן אינה ביד המחשב להאכילם, ועוד, שהרי המחשב עצמו בידו לטמאות את עצמו ולאכול? ואמנם, עיקר סברת השיטה מקובצת מבוארת בגמרא לקמן [לו א] לגבי מחשב להניח את הדם למחר ולא לזרוקו שסובר רבי יהודה שפוסלת מחשבה זו משום שאם היה עושה כן בפועל היה נפסל ולכן אף מחשבה על דבר זה פוסלת, ושואלת שם הגמרא מדוע מחשב שיאכלו טמאים או שיקריבו טמאים אינו פסול הרי אם היה נעשה כן בפועל היה נפסל, ומתרת הגמרא, שאין זה בידו שיאכלו הטמאים, אולם כתב המנחת אברהם, שזה רק לגבי הסברא

7. ברש"י מבואר שרב אשי סובר כרבא ובא להוסיף על דבריו, והקשה בכתבי הגרי"ז, הלא מחלוקתם של רבא ורב המנונא היא במחשבת פסול שחלה על ידי צירוף שתי המחשבות של חוץ למקומו וחוץ לזמנו, ובגדון של רב אשי מדובר שחישב חצי זית חוץ לזמנו בעבודה אחת ובעבודה שניה חישוב חצי זית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו ולא קדמה מחשבת פסול למחשבת פיגול [ובהכרח היו אלא בשתי עבודות, שהרי בעבודה אחת חלות כל המחשבות בבת אחת ואין משמעות להקדמת מחשבה אחת על חבירתה], ואם כן, יכול רב אשי לסבור גם כרב המנונא, ועיקר חידושו הוא שאף במקום שצירף בדיבורו את מחשבת המקום עם הזמן אין חצי זית מועיל במקום כזית. ועוד הקשה, מדוע נקט רב אשי שחישב כזית חצי חוץ למקומו ואחר כך חצי חוץ לזמנו, הרי גם אם יחשב קודם חצי חוץ לזמנו יהיה אותו דין כיון ששניהם בעבודה אחת וחלים כאחד? וכתב, כי מה שנקט רב אשי חוץ למקומו קודם הוא, שלא נאמר שרבי יהודה הסובר "תפוס לשון ראשון" אף כאן יהיה כן, ומחשבת חוץ למקומו שהיתה ראשונה תיפס ותצטרף למחשבת חוץ לזמנו שחישב בעבודה שלפניה ויחול פסול ולא פיגול, ולכך נקט שאף באופן זה הוא פיגול ואין אומרים בזה "תפוס לשון ראשון". אכן, הרמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין, פרק ט"ז הלכה ד'] נקט אף את דין זה של רב אשי באופן שחישב כזית חוץ לזמנו וכזית חצי חוץ לזמנו וחצי חוץ למקומו.

8. הקשה השיטה מקובצת [אות ו], מה שונה אכילת כלבים

מצטרפין מחשבת אכילה עם מחשבת הקטרה, והרי שתיהן מחשבת אכילה הן? אלא בהכרח, אין אכילת אש קרויה אכילה כאכילת אדם.

ומתריצין: **אי דאפקה להקטרה בלשון אכילה**, והיה מחשב "להאכיל" את האש בבשר הקרבן למחר, **הכי נמוי** שהיה זה (10) פיגול (11) על ידי שיצטרף עם מחשבת אכילת אדם. (12) אבל **הכא**, שאינו מצטרף, **במאי עסקינן** – **דאפקה בלשון הקטרה**, שחישב "להקטיר" הבשר חוץ לזמנו, **דלשון אכילה לחוד ולשון הקטרה לחוד**, ואין שתי לשונות אלו מצטרפות.

בעי רב אשי, חישב לאכול כזית באופן שיאכלוהו שני בני אדם, מהו, האם הוא פיגול?

וצדדי הספק הם:

[מלכים ב ט] **"ואת איזבל יאכלו הכלבים בחלק יזרעאל"**. ומכאן שאכילת כלבים שמה אכילה, (9) ונמצא שחישב מחשבת אכילה חוץ לזמנו.

מתקיף לה רב אמי, אלא מעתה לדברין, שהוכחת ממה שנכתב לשון אכילה בכלבים שאכילתם נחשבת אכילה לענין מחשבת פיגול, חישב שתאכלהו אש של הדיוט למחר, דכתיב [איוב כ] "תאכלהו אש לא נופח", ומשמע שזו קרויה אכילה, הכי נמוי דתהיה זו מחשבת פיגול?

וכי תימא הכי נמוי שיהיה זה פיגול, **והתנן במשנתנו: חשב לאכול כחצי זית חוץ לזמנו ולהקטיר לגבוה חוץ לזמנו חצי זית דבר הראוי להקטרה**, הרי זה **כשר, שאין אכילה והקטרה מצטרפין**. ואם אכן אכילת אש ואפילו של הדיוט שמה אכילה, הרי הקטרה, שהיא אש גבוה האוכלת את הראוי לה, כל שכן ששמה אכילה, ומדוע לא

בהם מחשבת אכילה כלל.

11. הקשה **המקדש דוד** (סימן ל"ג אות א'), הגמרא לקמן [פז ב] מבקשת להוכיח שאייר המזבח אינו כמזבח [ואיברים פסולים התלויים באוירו ירדו] שאם לא כן כיצד ניתן לפסול עולת העוף במחשבת הקטרה חוץ לזמנה, כי מאחר ומליקתה נעשית בראש המזבח כבר קלטה אויר המזבח ודינה שאף אם תיפסל בלינה לא תרד אלא תוקטר, ונמצא שאין מחשבתו להקטירה למחר מחשבת חוץ לזמנו. ומבואר בדברי הגמרא שמחשבת חוץ לזמנו אינה פוסלת בדבר שדינו לעשות בו כפי שחישב, ואם כן כיצד מחשבת אכילת אש למחר פוסלת, הרי אם היה מקיים מחשבתו ושורפה למחר היה עושה כדיון כיון שהנותר דינו להישרף ונמצא שלא חישב מחשבה שאינה כדיון ותירך, כי כשמחשב שתאכלהו אש למחר היות ואסור לו להניח הבשר למחר הרי שמחשב מחשבה שלא כדינה והרי זה כמו המחשב להקטיר אימורים למחר על המזבח שאמנם אם יעלו על המזבח לאחר שיפסלו משום נותר יהיה דינם להקטרה כיון שאם עלו לא ירדו, מכל מקום נחשבת מחשבת פיגול כיון שאסור להעלותם והוא חישב להעלות ולהקטיר, ומה שאין כן בעולת העוף אמנם אסור להשהותה על המזבח עד הבוקר וצריך להקטירה מיד, אבל דין הקטרתה למחר לא בא מחמת ששהתה באיסור שהרי אף אם לא ישהנה עד למחר יהיה דינה להקטרה כיון שכבר עלתה על המזבח, ורק שהדין הוא שאף על פי ששהתה עד למחר יש להקטירה, אם כן נמצא שמחשב מחשבת הקטרה שדינה להיעשות, ואילו במחשב שתאכלהו אש למחר שעדיין חישב אין דינו לשריפה ורק על ידי האיסור שיעשה במה שיניחהו למחר יהיה דינו כן נחשבת מחשבת פיגול.

12. בגמרא במנחות [יו ב] מבואר כי הוציאה תורה את הדין של מחשבת הקטרה בלשון אכילה ללמד שבין אם חישב

של מחשבה כמעשה כמו שביארה שם הגמרא את הדין של מחשבת הינוח שבוה לא נפסל אלא אם כן בידו לעשות כן, אבל מחשבת פיגול שאין ענינה מחמת שאם היה נעשה כן בפועל היה נפסל אלא היא פוסלת מחמת עצם זה שחישב מחשבה שאינה ראויה בזה אין צריך שיהיה בידו לעשות כן בפועל.

9. **המנחת חינוך** [מצווה קמ"ד אות ד'] הביא את דברי הרמב"ם [פרק י"ד הלכה י'] שלא רק מחשבת אכילת כלבים מפגלת אלא הוא הדין לכל בהמה וחיה. וכתבו התוס' [בד"ה ואת איזבל], כי זה פשוט ששייך אצל בהמה אכילה בדבר הראוי לה שהרי נאמר "תהיה כל תבואתה לאכול", אלא הוכחת הגמרא היא לגבי אכילת בשר, שאף זה שייך בה. והקשה המנחת חינוך, הרי אף אכילת בשר אצל בהמה מפורשת בתורה, שנאמר "הייתה נבלתך למאכל לכל עוף השמים ולבהמת הארץ?" ובמגיה שם הביא בשם **השו"י מנחה** שתירץ בזה, שפסוק זה אינו עוסק באכילת כלבים, אלא בחיות, שדרוך לאכול בשר, ומה שכתבה תורה "ולבהמת הארץ" היינו משום שחיה בכלל בהמה כפי המבואר בחולין [דף עא א].

10. כתב רש"י לקמן [דף ל"ה. ד"ה ושיון] שהמחשב על פרים הנשרפין לשורפן בבית הדשן חוץ לזמנו אין זה פיגול, כיון שהקפידה תורה בדיון פיגול על מחשבת אכילת מזבח ושריפה אינה לשון אכילה, והגם שבסוגייתנו מבואר שחישב שתאכלהו אש למחר הרי זה פיגול, היינו משום שחישב בלשון אכילה אבל כשמחשב בלשון שרפה אין זו מחשבת פיגול. והתוס' שם כתבו, שלחינם דחק רש"י לפרש כן כיון שאין מחשבת אכילת אש מועילה אלא בדבר הראוי לאכילת אדם שאף אם חישב בזה על אכילת אש הרי זה פיגול, אבל פרים הנשרפין שלא שייך בהם לא אכילת אדם ואף לא אכילת מזבח אין מועילה